

# NOVICE

**kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.**

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

**Tečaj XII. V Ljubljani v sredo 15. februara 1854.**

**List 13.**

## Kert kmetovavca naj bolji prijatelj.

Že večkrat in od več strani so „Novice“ zagovarjale kerta, in so rekle, da tisto majhno škodo, ki jo nareja na senoženih le takrat, kadar ravno trava na njih stoji in kertine nadležjejo kosca, on obilno povrača z drugim dobičkom. Naj huji sovražniki kerta pa so tisti, ki menijo, da kert spodjeda travine korenine, — al ta misel je ravno tako kriva, kakor če bi kdo rekel, da človek je senó. Kert živi le od červov in družega merčesa, trava in korenine nje niso za njegov gobček in ne za njegov želodec. Ker pa kert rije in napravlja kerte, izruje, pa le na tistem mestu, zares marsiktero koreninico travi, rahljá zemljo, in ker meče mertvico na dan, da se vredoviti pod milim nebom, je velik dobiček za kmetovavca, če le to stori, da raztrosi kertine po travniku. Pri nekterih nemarnih kmetovavcih, katerim za nobeno obdelovanje travnikov mar ni, je zares kert edini obdelovavec zanemarjenega zemljiša.

Te naše misli od velike koristi kertove zamo-remo poterjati danes po bukvicah, ki so nedavnej prišle v Glocestro na Angležkem pod imenom „Talpa“ (kert) na svetlo, in ktere sedaj po celi deželi slovijo tako, da vsak jih hoče imeti. Pisatelj te knjižice napoveduje vojsko matiki, plugu in brani. Po njegovih skušnjah je izgled dobrega kmetovavca — čudo, prečudo! — kert, ta mali podzemeljski delavec, ktereга nespamet človeška brez milosti preganja. Že zdavnej so umni kmetovavci prepričali se, da ta živalica ni tako škodljiva, kakor se nekterim zdí, in da zamore — se vé da se morajo kertine pridno razgrabiti in poravnati — zemlji celó koristen biti. Na to skušnjo so znajdli na Angležkem plug, ki pod zemljo orje in se plough-mole imenuje, ker tako rekoč pod zemljo rije kakor kert. Al nobenemu ni na misel prišlo, to pohlevno živalico povzdigniti v izgled za vse kmetijske zboljške. To je storil sedaj pisatelj omenjenih bukvic „Talpa“, v katerih takole govori: „Namen oranja je zdrobiti zemljo, da se z gnojem in z zrakom lože zmeša in da se zatara rastlinje, ktero nima biti na njivi. Ravno to delata kert in kertica, zato naj bo cilj in konec vsega poljskega obdelovanja, da se zemlja cele njive predela v ravno to, kar je kertina. Kaj je storiti, da se to doseže? Posnemati je treba kerta, da se zemlja zdrobi v štupo“. Tako dalje povzdiguje delavnost kerta, ki tudi na senoženih majhno škodo, ki jo stori, povrača z velikim dobičkom.

## Beseda o pravem času mladenčem slovenskim.

Čas se približal je, ktereга je marsikteri mladenec pričakoval s strahom in trepetom — čas nabere vojaških novincov. Sprejmite torej, dragi rojaki moji po slovenskih krajih, sledeče prijazno opominovanje: Vém, da tolažbe in poduka potrebujete, ker se za marsiktereга za-

lostni dan približuje, da bo očeta in mater, brate in sestre, in vse kar rad ima, zapustiti mogel, in se podal v tuje daljne kraje, iz katerih bo morebiti še le čez dolgo let, morebiti clo nikoli več nazaj prišel. Da rojstni dom radi imate, da se z žalostjo ločite od domačije, da s težkim sercom svojega očeta, svojo ljubo mater zapustite, tega vam nobeden za zlo ne jemlje, zakaj zares malovreden je človek, kateri svoje domovine ne ljubi priserčno; — al vender mislim, da strah pred vojaškim stanom je pri mnogih presilen, in da ta strah večidel od tod pride, ker od tega stanú in od njega dolžnost nimajo pravih zapopadkov. Vojaški stan je zares težaven, dolžnosti njega so ostre; pa iz tega še ne izhaja, kakor da bi ta stan prestati, njega dolžnost spolniti, in kazin ali štrafing se varovati nemogoče bilo; ampak le to, da je treba v njem natanko po predpisanih postavah se ravnati. Verjeli mi bote, prelubi moji rojaki, slovenski mladenči! kjer iz skušnje govorim, in vés ta stan po njega prijetnih in neprijetnih stranéh dobro poznam.

Perva slovesnost za novince vojaškega je prisega na vojno bandero. Ta prisega je ravno tako sveta, kakor vsaka druga, in gorje mu, kdor prelomi jo in bandero svoje popusti. Slišal sim že dostikrat prazni izgovor: Ta prisega ne veljá, ker ni prostovoljna, ampak prisiljena. Vprašam vas pa: ali vas ne veže véra k tej prisegi, ki vas uči, da vsaka oblast je od Boga postavljena, in da kdor se zoperstavlja tej oblasti se zoperstavlja Bogu? Al ne veste, da je ni nesrečniši stvari na svetu, kakor je vojaški begún, ki je zapustil bandero svoje? Z velikim strahom po ovinkih, po gošavi in po germovji je prišel v svoj rojstni kraj; pa podnevi si ne upa v očetovo hišo, ponoči kakor tat po temi prileze; oče in mati se ga prestrašita, in komej je enmalo hrane dobil, že sliši preplašeno opominovanje svoje družine: „pojdi, beži, skri se, da te ne zasačijo žandarji“. Preden se dan zaznamva, zapusti nesrečnež očetovo hišo, in beži v samoto; vsaka reč ga plaši; če tiček ponoči zaferfrá v germu prebujen, se pretrese begún in obledi, kjer misli, da za germom so osleduhi in preganjavci; vsaki germ, vsak suh štor se mu zdí, da je živ in ga čaka, — bojí se svoje lastne sence. Ob nedeljah zvon farne cerkve vabi verne k službi Božji; ljudje od vsih krajev skupej hité, begún pa se v svoji samoti tiší. In še v hišo Božjo stopiti si ne upa, ker se izdajavec bojí. In to revno, to milovanja vredno življenje neterpí eno, dve ali tri leta, ampak celi čas življenja. Deržite torej zvesto, ljubi moji rojaki, prisego cesarju in Bogu, da sami sebe ne pahnete v tolikšno nesrečo!

(Konec sledí.)

## Domače šege.

*Ženitvanske šege Slovincov Goriške doline.*

Kje dom je moj?  
Tam, kjer Soča v blagem kraju  
Vije se — podobnem raju;  
Tam, kjer žlahne tertice  
Venčajo goričice.  
In to je slovenska krajna:  
Na Slovenskem dom je moj!

A. Pirnat.

Od slavno znane sv. Gore do pustega Krasa in od bistromodre Soče do tistih gričev, ki v izhodu so julskim goram v podnožje, se razprostira raju podobna goriška dolina.

„Novice“ so nam prinesle že toliko lepega in podučnega iz slovenskih in neslovenskih krajev, da moram tudi jez povedati kaj od šeg in navad goriških Slovincov.

Ako iz grada goriškega ali za njim ležeče Kastanjevice (samostana frančiškanskega), od ktere nekdo piše, da v Gorico priti in Kostanjevice ne obiskati, je toliko kot v Rim iti in papeža ne viditi, se oziraš po ti krasni dolini krog in krog, vidil boš kakih 13—15 slovenskih vasí in samostalnih cerkva brez kapel, če ti morebiti prenizka lega ali predstoječi griči ne skrivajo nekterih. Tù sém, ljubi bravec, te povabim na sprehod.

Ker je ravno pust, po mislih naših Slovincov, zvun 2 ali 3 tednov o sv. Martinu, edini čas v letu se ženiti, me popisati mika naše ženitninske šege, čeravno se stare narodske navade zgubljujejo in zanemarjajo od leta do leta bolj.

Vgodne priložnosti, da ženin najde nevesto, menda ni, kot so sloveči goriški somnji \*). — in Bog hotel! da bi bil ta edini nasledek tistega vrojenega nagnjenja k plesu, ki ga še letošnja grojzda boleznin in lakota zadušiti in zatreti ne more, kakor se ob nedeljah lahko vsakteri prepriča. Kjer je luč, je tudi senca!

Ko sta fant in deklina svoje serčne zadeve med sabo poravnala, in ta sklep starišim po volji je, se podá prihodnja nevesta nekaj časa pred ženitvijo s svojimi stariši ali tudi bližnjo žlahto k ženinu na „razgled“. Pri kozarcu vina in spodobni južni se o potrebnih rečéh pogovorijo, to je zaroka. Ženitovanje se ne odlašá dolgo, in morebiti že tudi odloči dan.

Kakor letni čas tako sta tudi dva dneva v tednu, sreda in ponedeljek ženitovanju posvečena; le o posebnih okoliščinah odstopi kdo od stare navade.

Ko pride dan poroke, se začnejo okoli devete ure shajati svatje, vsak par, kamor je povabljen. Med deveto in deseto se vsedejo k zajterku, ali prav za prav h kosilu, obstoječem pri gospôdi iz navadnih opoldanskih jedí, med kterimi je mogla nekda tudi „polenta“ \*\*) biti, vendar je poglavitna šega ta, da pečenko brez sálate jedó. O pravem času se napravi „novic“ (ženin) s svojimi svati in godci, kterim ta dan edino le „tovarš“ (drug) zaukazuje, po „novico“ (tako pri nas pravijo nevesti).

Tukaj mi se priložno zdí od godcov kaj povedati. Muzika je pri starem ostala iz basa, škanta (violine) in salterije \*\*\*); prav imenitno je moralo biti ženitvanje, kjer so imeli dvoje škantov. Zdaj je to vse drugači: velik korak so v tem naši Slovenci naprej storili. Mestna muzika: vojaške popotnice, bolcarji in polke morajo namestovati nekdanjo prosto pa narodsko godbo, dasiravno kak star zastopnik narodskih šeg s širokim klubom tužno glave maja in to sedanjo norost pomilovaje zdihuje: „o mojem času je vse to lepše bilo!“ Pa skor sim pozabil, da sim ženina po nevesto poslal.

\*) Somnje imenuje naše slovensko ljudstvo plese, ki se napravljajo o priložnostih cerkvenih slovesnost. Goričanje in Lahí sploh jim pravijo „šagra“. Somnjem pa naši pravijo „terg“. O takih pomenskih premembah bi bilo kaj več govoriti. „Lahé“ imenujemo mi Furlane, in razloček delamo med Lahí in Talijani, ki se še le za Vidmom začnejo, uni pa berž unkraj Soče od slovenskih Berd proti morju.

\*\*) Slovenska „polenta“ je sploh bolj mehka kot pri Lahih, in ne jedó suhe, kakor oni, ki jim kruh nadomestuje.

\*\*\*) Še razveseljuje zadnji trubadur goste po goriških kerčmah s svojo salterijo. Pis.

Brez dveh reči ne smé možki celó ne v svate iti, namreč brez plajša ne in ne brez samokresa; le starašina ne potrebuje samokresa (pištole). Približaje se nevestinemu domu, vstrelijo vsi h kratu, med tem ko so poprej le bolj poredkoma, zdaj eden, zdaj drugi, streljali. Dvoriščne vrata najdejo zaperta. Nevestini starašina, slišati tak hrup, skoči na dvorišče in začne popraševati: kaj pomeni tako streljanje, tako vriskanje? Vunanji starašina mu odgovorí, da so ranili tico, ktera ima znamenje na glavi, in da se je ondi notri skrila ter ga prosi naj jo iskat gré. Tù se vname hudo in ostro besedovanje in prepiranje; vendar se pa notranji starašina vdá, jih na dvorišče spustí in gré v sôbo, kjer so nevestini svatje skriti. Nar popred kako staro žensko, kuharico ali otroka, ali če čas pripustí, da se kdo ošemi, njega vùn pripelje in praša in praša: „jeli je ta?“ Mu odgovorijo: „tudi to vzamemo za ljubo in za dobro, pa ona ni.“ Pred zadnjo, potem ko je že vse, staro in mlado, lepo in gerdo vùn izpeljal, pokaže „tovaršico“ (družico). „Ta ji je skor podobna“, mu odgovorijo, „pa le znamenja nima“. Starašina pa, rekoč da je že vse preiskal, noče nič več vediti in iskati. Ženinov starašina toliko lepši prosi, kolikor bolj se uni ustavlja, tudi svatje in sosebno prvi godec založijo svoje prošnje, dokler terdovratnega moža ne omečijo, da jim še enkrat, pa zadnjikrat poiskati obljubi. Gré in pripelje — „novico“. To zaznamnjano tico z enim glasom za svojo — nar ljubši in boljši — spoznajo, in berž se z groznim veseljem nevestinim prijatom pridružijo. Hišni gospodar jim začne po versti napivati. Dolgo pa vender se ne smejo muditi, kjer je ednajsta že odbila in ravno jih (danes veliki zvon) k poroki vabi.

(Dalje sledí.)

## Ozir po svetu.

### Rusovsko-turška vojska.

Teržaški časnik v 30. listu razjasnuje klopčič rusovsko-turških razpertij takole:

Kar menda svet stoji, se ni še razodevala človeška slabost tako očitno, kakor dan današnji. Posvetni napuh tistih, ki se modre in pametne imenujejo, kaj je! Po 40 letih mirú kaže stara Europa skor toliko zmote in slabote v sebi, kakor nekda gerške svobodne države pod gospodstvom macedonskim. Nimamo moči za vojsko, pa tudi ne moči terdno ohraniti mir. Nobeden ne stori tega, kar bi rad storil, pa nobeden tudi noče tega, kar dela. Cela Europa bi imela rada mir, in vendar se dela tako, da se mora vojska vneti. Vsi svobodoljubni, vsi puntarji in pa vsi miroljubni ex officio so zoper Ruso in vpijejo, naj bi se mu ne dopustilo, da bi izpeljal svoje ošabne namene, in vendar vsi molijo z enim glasom: „Bog nas obvari vojske in slabe — kupčije!“ Vsi imenitniši francozki mestnjani in vsi tergovci v Londonu so za sultana; al ko Namik-paša, poslan od sultana, poterka na njih vrata: naj bi Turčii posodili dnarja, ni nobenega domá. Vsi hočejo z Rusom mir imeti, in vendar pošiljajo barke nad-nj in spremljajo pod zavetjem svojim armado njegovega sovražnika. Vsi hočejo Ruso nazaj zapoditi, al nobeden si ne upa, mu ostro veleti: „nazaj!“ ali „stoj!“ Nič ne osramotuje hujsi mogočne Europe, kakor izgled Turkov, kteri, čeravno slabi, vendar živo čutijo svojo pravico, in jo, naj pride kar hoče, hočejo braniti do zadnje kaplje kerví. Nič ni za diplomatično modrost Europe bolj osramotivnega, kakor izgled Francozov, kteri, čeravno jim je vojska zoperna, vendar eno stopnjo za drugo delajo razrušiti mir sveta. Nič ne žali občutkov pravice tako, kakor obnašanje Rusa, ki, ko je vès svet miren, s silo pridere v hišo soseda,

## Beseda o pravem času mladenčem slovenskim.

(Konec.)

Druga dolžnost vojaka je voljna pokoršina do predpostavljenih. Vem, zakaj se fantje vojaškega stanu toliko bojé. Doma so vajeni v prostosti živeti, ponoči voglariti itd. Vse take razvade morajo nehati pri vojakih; kadar zvečer boben zapoje, mora vse, kar ni v službi ali na straži, v kasarne hiteti, in čez postavljeno uro se tam ne smé noben šum ali hrup več slišati. To se vé, da marsikteremu ne dopade, ki je bil vajen doma rogoviliti. Kdor ima preterdo glavo in si z lepo nič dopovedati ne dá, kdor hoče le svojeglavno delati, temu tukej zares dopasti nemore; pokoršina je prva dolžnost verlega vojaka. Kaj bi bilo, ko bi tukej vsaki le po svoji glavi ravnati smel; zmešnjava bi kmalo večja bila, kakor je bila pri zidanju babilonskega turna! Kdor je nepokojin in svojeglaven, temu res pri vojaki kmalo s posebnim zdravilom ohladé prevročo kri; kdor pa rad in natanko uboga, temu tudi v tem stanu nič hudega ni. Posebno ostro se v vojašini kaznuje tatvina, in predolge perste tukej na posebno občutljivo vižo krajšajo. Kaj pa more tudi ostudnišega biti kakor če stan, ki je tudi za varstvo in brambo ptujega premoženja postavljen, se sam pregrešuje nad ptujim blagom.

Dalej vas vprašam, ljubi moji rojaki, zakaj se vojaškega stanu toliko bojíte; saj je vendar tudi v tem stanu še živeti. Marsikteremu se je lakote bati, ako hude letine pridejo; po hribih marsikteremu ovsenega kruha manjka, nima kaj obleči, kaj obuti, da bi se obvaroval zime. Tega vsega se vam tukej ni bati. Če je dragina še tako velika, vi dobite svoje plačilo; pol hleba kruha in kos mesa vam je vsaki dan gotov in tudi snažna obleka; vidili bote lepe mesta in unanje dežele, vidili šege in navade ptujih ljudi in po dosluženih letih bote prišli nazaj v svojo očetovo hišo kakor skušeni možje. Serčnost torej, ljubi slovenski mladenči! Ta stan ni ravno tako strašen, kakor si ga nekteri domišlujejo; posebno dan današnji, dokler naše cesarstvo mir ima, se vojakom nič hudega ne godí, in naglo se leta prestanejo, ki so za vojaško službo odmerjene; stan, v katerem živi toliko ljudi, tudi vas pokončal ne bo, če vam od Boga ni namenjeno; — tolažite se s tistim lepim rusovskim pregovorom, ki smo ga nedavnej v „Novicah“ brali: „dveh smerti ni, eni pa nihče ne uide“. Ne zamerite mi, da vas, posebno krajnske mladenče, ene napčenosti opomnim, ki se pri odbiranju vojaških novincov v moji ljubi domovini tako pogostoma godí. Mladenči, ki na srečkanje gredó, imajo v enih krajih gerdo navado se tako sirovo in razujzdano obnašati, da se s tem pristudijo vsakemu pametnemu človeku. Prav je, da ste veseli in serčni ali če tudi lepe poštene pesmi prepevate; ali mirne ljudi na poti neobtesano žaliti, vozove obračati, plotove podirati, mlado drevje puliti, oknja pobivati, in kakor divja zver tuliti, to vam, obračajte reč kakor hočete, ne prinese nobene časti; in vidi se dostikrat, da nar večjim rogoviležem, kader resnica pride, se nar bolj hlače tresejo, in celó nič serčnosti nimajo tam, kjer bi jim nar bolj potrebna bila.

Sprejmite dobrovoljno, ljubi moji, te besede enega svojih rojakov, ki je skoz deset let med kmeti duhovni pastir bil in okoljšine kmečkoga stanu dobro pozna, in kateri zdaj že čez leto službo vojaškega duhovna v ptujem kraju opravlja ter je priložnost imel vse prijetne in neprijetne strani vojaškega stanu natanko spoznati in se prepričati, da tudi v tem stanu je le tisti nesrečen, kdor se sam nesrečnega dela. — Iz ljubezni je rečeno, iz ljubezni naj bo tudi sprejeto! Z Bogom.

Janez Tomše, vojaški duhoven.

## Domače šege.

*Ženitvanske šege Slovincov Goriške doline.*

(Dalje.)

Popotni, za celi dan veljavni red je ta: Narpred gré ženin (novic) in od njega neločljivi „tovarš“ in če je med svati kak neoženjen fant; za njimi grejo godci, potem nevesta s svojim vedno zvestim varhom, starašinom, in zadnjič svatje brez reda. Kamor koli gredó, se po celem potu neprenehoma strelja. V cerkvi ni posebnih navad; med sv. mašo se poje pesem „od nebeske svatbe“ (navadno) z orglami. Izrečena je osodepolna beseda! — Po poroki jo spremi še zadnjikrat njeni starašina od altara do kropivnika, kjer jo za en v papir zaviti (neveljaven) tolar izroči ženinovemu starašinu, kateri ji podá žegnano vodo. Na planišču pred cerkvijo eno malo poplešejo, to je, starašina zasuče nevesto dvakrat ali trikrat okoli, in godci zagodejo eno po starem (štajersko, ali kakor naši Lahi pravijo „una schiava“), in berž se podajo na nevestni dom na ples, ob pomanjkanji prostora tudi kam drugam.

Starašina začne plés z nevesto; svatje plešejo iz prva vsaki s svojo ženo, potlej pa vse po čez kakor se jim ljubi. „Šeškarji“ smejo plesati le z dovoljenjem tovarša; tudi se jim piti dá. Vino gré zmiraj iz kleti nevestinih starišev. Vsaki hip teče ta ali uni k oknu al na dvorišče vstrelit s svojim samokresom.

Kake pol ure pred solničnim zahodom priderdra ženinov hlapec ali mlajši brat s štirko (to je, par volov, par kónj) po „balo“. Voz in živina, vse je z zelenikom lepo ovenčano. Med tem, ko gonjač enmalo pojužna, pregleda in poišče nevesta po vsih sobah, je li ne bila morebiti kaj svojega pozabila. Ako ni sosedov tukaj, gré na dom se poslovit. Zdaj stopi ženin k nevestini materi, ki sedi na skrinjah, hčeri namenjenih, in prosivši jo ponižno, da bi mu dovolila hčerko proč peljati, ji podá en tolar, ki ga ona berž izroči pričujoči hčeri. Ko mu mati s serčnim blagoslovom to dovolijo, zgrabita on in tovarš skrinje z nevestimi oblačili napolnjene, drugi popadejo posteljo in nabašejo na voz, in to je „bala“, ki jo je mogel dan popred krojač ceniti. Te skrinje so iz naj lepšega orehovega lesú, z izrezleji in vložnimi podobami tičev, cvetlic itd. lično izdelane; ena pride kraj, druga konec postelje. Mesto druge podolgaste skrinje naročujejo pa sedaj sploh gosposki skrinje. Na skrinje se vsedejo štiri mlade, pa omožene žene, vse z obrazom naprej obrnjene; poslednje dve deržite zglavnike na kolenih. Na jarm privežejo kokoš, ki je razun pušeljca, ki ga za klobuk dobí, in rute, ki mu jo družica daruje, gonjačevo plačilo. Kokoš se ne smé umoriti, ker je menda zaznamek materinstva.

Kadar je že vse za odhod pripravljeno in se je sosebno s solzami zalita nevesta pri stariših, ki doma ostanejo, serčno poslovida, jo sprejme zdaj starašina k vozu, kjer ji je gonjač na sredi narezano šibo preskerbel, s katero narpopred v duhu slovenske pobožnosti pred konji križ naredí in eno malo pogoni; pa ker se ji narezana šiba zlomi, en kos čez vole verže, drugi ji je čez ramo omahnil.

Cela družba gré v znanem redu pred vozom. Godci godejo neko staro, milo in občutkom neveste primerjeno popotnico, ktera se še edina novemu duhu časa ustavlja in za staro narodsko pravico poteguje. Ti popotnici se navadno smešne besede podstavljajo, na priliko: „Saj jo peljamo (dvakrat) od polente k močniku“. Tako nastopi nevesta, ser morebiti ne dolgo, pa naj imenitniši popotvanje v — srečo ali nesrečo. (Konec sledí.)

## Domače slovstvo.

*Archiv für die Landesgeschichte des Herzogthums Krain.* Herausgegeben von Dr. V. F. Klan, Ge-

Nikoli ne smé priden gospodar svoje setve v nemar pušati, torej mora plevel marljivo zatirati in vse dobro oskerbovati.

Da si pa v slabih in hudih letih kakšnih dohodkov pridobi, ima kmetovavec za take sadeže skrbeti, s katerimi kupčevati zamore. Pri tem pa ima na to gledati, da take sadeže prideluje, kateri se nar boljše prodajo; ni pametno, ako take drevesa ima, ktere slabi sad ali clo nič ne rodé; ravno tako se mora pri vinski terti ravnati, ker dober sadež se tudi dobro prodá.

Dalje smé kmetovavec le tako živino imeti, ktera je za njegovo gospodarstvo nar bolj koristna, torej le take krave, ktere so za molžo dobre, in take ovce, ktere imajo dobro volno. Da bo pa živina imenovane lastnosti imela, je pa tudi treba, ji potrebne dobre piče dajati, da nikoli ne strada. Ako ob moč pride, se nedá tako hitro popraviti in zrediti: le dobro rejena živina je kmetovavcu v prid.

Da se pa živina prav redí, je potreba primerne piče, in vediti je: koliko je potrebuje vsaka živina. Prerajtano je na vsaki cent žive živine za 365 dní (ali za leto)  $13\frac{7}{10}$  centov klaje (s pašo vred) — pri toliki piči se živina dobro ohrani, če nič ne dela.

Pri delavni živini je potreba nekoliko več, vendar ne preveč, ker delavna živina ne smé se debeliti; pri tem bi se porabilo dosti klaje brez potrebe in bi bilo kmetovavcu v škodo.

Ako se pa živina pita, na priliko, za prodajo mesarjem ali za meso doma, se ji mora obilo klaje dajati, da v kratkem času debela postane; ako se živina le počasi redí, se zopet preveč klaje zgubi.

Kmetovavec mora zadnjič na zdravje svoje živine gledati, torej živino in hleve vselej snažne imeti in živini potrebne soli dajati saj včasih.

(Dalje sledí.)

## Domače šege.

### Ženitvanske šege Slovincov Goriške doline.

(Konec.)

Da bi se jim pa usta po poti ne posušile preveč, previdijo se že domá z vinom v zalih majolikah, ki morajo biti v vsaki boljši kmečki hiši. Znanov in prijatlov med potoma ne prezirjejo. Domači fantje imajo navado jim kak drog ali hram deržati čez cesto in jim zapirati jo. Popred jim fantje napivajo, potem jim še le svatje povračajo; posebno velja to, ako se jim dekle ukrade in iz vasi odpelje.

Ko so pa nazadnje vendar, v kljub vsim spodtiklenjem s temo, srečno dospeli domú in so s strašnim strelom in vriskom naznanili svoj prihod, stopi mati — tašča (velika mati) na hišni prag z bokaletico v rokah. Staršina ji z gorečimi priporočili in voščili predstavi nevesto, kateri ona trikrat napiva, nevesta pa s tim razodeva svojo hvaležnost, da tisti tolar, ki ga je prejela, v bokaletu verže. Potem jo peljajo v kuhinjo, in ko se na pripravljeni stol vsede, ji podajo lepo oblečenega otroka, da ga eno malo popestva; otroku pravijo „pokolenček“. Kuharica jo spremi k ognjišču in ji skoraj od vsih jedí ponudi v pokus.

Med tem je pa že ženin s pomočjo tovarša in družih možkih balo spravil na svojo mesto, in bilo bi nespametno se zoperstavljati prijaznemu vabljenju lepo pogrnjene mize in iz kuhinje puhtečega duha.

Tu se še le začne pravo ženitninsko veselje. Večerje mi ni treba na široko popisovati, ker se obnašajo, kakor je sploh ob taci veselicah navadno.

Po večerji se delijo „kolači“. Družica vstane in, omenivši deljenja kolačev, ogovori ženina in celo veselo družbo v prid neveste takole: „Novic pet petic!“ „Staršina, dva cekina!“ itd. kolikor ji je pri ženski sramožljivosti mogoče. Ženinu predloži prvemu kolača in navada je, da ji en tolar verže v kolačevo luknjo; in tako se premika spremljevana od neveste, ki ji iz jerbaščka vselej po dva kolača na okrožnik poklada, od svata do svata, in vsaki verže v sred kolača svoj dar, vzame pa le enega: tako veli sposobnost, po kateri se vedejo saj ta dan. — Nekdaj je tudi godec denarje pobiral, potem ko si je bil s šaljivim ogovorom svate prikupil in k radodarnosti spodbodel; dan današnji pa skušajo zvediti, koliko se bo godcom plačalo, in toliko zložijo berž sami možki pri mizi. Ravno tako se tudi zgublja navada, da si kuharica s kuhavnico pri gostih pobira svoje plačilo in na dolgo in na debelo od strašne nesreče pripoveduje, ki jo je vihar na loncih napravil. Za njo skladajo pa tudi ženske.

Po večerji se gré zopet plesat in pleše se skor do jutra.

Stroške za večerjo morate obé hiši terpeti; zatega voljo ali vse reči vkup skupujete, ali pa nevestini starši svoj del plačajo. Po starem, ko so ženitnine po dva dni terpele, je prvi dan, zvun zajterka, mogla nevesta za vse svate skrbeti, drugi dan pa ravno tako ženin. Tudi drugi dan so šli k maši. —

To so ženitovanske šege v okolici goriški, nočem pa terditi, da po vsih vaséh z vsimi tukaj popisanimi okolišinami in malenkostmi, ker je vsakteremu dobro znano, da ne le vsaka vas, temuč kedaj vsaka hiša ima ali v obleki ali v govorjenji in naglasu posamesnih besedi svoje nepomenljive posebnosti, ki pa splošnega narodskega značaja kraju ali vasi nič ne krati. Ravno taka je tukaj.

Lahi v goriških predmestjih posnemajo tudi te slovenske navade.

Dragi bravci pa si morajo premožnega kmeta (kmeta v pravem pomenu besede) misliti, ne pa tacega, kteremu pri obhajenji ženitnine revšina predpisuje postave.

Bilo bi še morebiti marsikaj povedati, od ženitvanskega in vsakdanjega oblačila, ali ker se to z golo besedo brez podob težko jasno in razumljivo popisati da, naj bo tukaj le toliko rečeno, da, kar sedanji rod pomne, je po francoskih vojskah tista noša obveljala, ktera se še le od osem in štiridesetega leta sém novi oblačilni šegi umikuje in bolj in bolj značaj narodovnosti zatiruje.

Naši Kraševci, Brici, Gorjani in Bovčani imajo gotovo tudi svoje lepe stare narodske šege; zato mislim da bi bravcom „Novic“ dobro vstreženo bilo, ako bi kak z ondotnimi navadami soznanjen domorodec jih nam naznaniti hotel.

Ako slavno vredništvo želi, bom skušal včasih še druge navade in narodske posebnosti goriških Slovincov popisavati. \*)

## Domače slovstvo.

### Archiv für die Landesgeschichte des Herzogthums Krain. (Konec.)

Velike velike hvale vreden donesek k 2. in 3. zvezku tega „arhiva“ so nadalje spisi našega učenega gosp. Hicingerja. Če kdo zasluži imé neutrudljivega domoljuba, ga zasluži Hicinger. Živa priča tega sta spet njegova sostavka, ki ju je izročil temu arhivu, katerih eden popisuje cerkveno razdeljenje krajnske dežele od prve vpeljave kristjanstva noter do današnjega časa, — drugo pa povestnico kartajzerskega samostana v Bi-

\*) Nam bo drago.